Oikeusministeriö

Rauhanjärjestöjen avustuksia koskevat lisätiedot

Talousarvioehdotusta koskevassa kuulemisessa jaoston puheenjohtaja Filatov kysyi rauhanjärjestöjen toimintaedellytysten turvaamista koskevasta selvityksestä. Asia oli todettu valtiovarainvaliokunnan mietinnössä. Tässä pyydetyt tiedot valiokunnan ja jaoston käyttöön.

1. Valtiovarainvaliokunnan mietinnön lausumat rauhanjärjestöjen valtionavustuksista
Valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään (VaVM 36/2020 vp) että rauhantyön, ihmisoikeuksien ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla toimivien järjestöjen avustukset ovat olleet vuosien ajan ennallaan tai osin vähentyneet, minkä lisäksi tukimuodot ovat pirstaleiset ja myöntökriteerit osin erilaisia myöntäjätahosta riippuen. Tämä heikentää järjestötyön vaikuttavuutta ja kaventaa järjestöjen toimintamahdollisuuksia.

Valiokunta katsoi, että järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi tulee laatia selvitys rauhantyön ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kentällä toimivien kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksistä ja laatia sen pohjalta selkeä kehittämisohjelma. Valiokunta viittasi myös hallitusohjelmaan, jonka mukaan järjestöille jaettavien avustusten sekä valtionapujen käytäntöjä eri hallinnonaloilla selvitetään ja soveltuvin osin yhdenmukaistetaan.

2. Rauhanjärjestöjen toimintaedellytysten selvittäminen ja kehittämisohjelma
Oikeusministeriö on selvittänyt ministeriölle kuuluvien rauhanjärjestöjen toiminta-avustuksiin varattujen määrärahojen kehitystä ja määrärahoista valtionavustuksia saaneiden järjestöjen taloudellista tilannetta viime vuosina. Vuosittain rauhanjärjestöjen toiminta-avustuksiin valtion talousarviossa varatuista määrärahoista noin 80–99 % on myönnetty valtionavustuksina neljälle järjestölle (Suomen Rauhanliitolle, Suomen Rauhanpuolustajille, Rauhankasvatusinstituutille ja Suomen Sadankomitealle).

Yhdistysten tilinpäätösten, jotka järjestöt ministeriölle toimittavat valtionavustusprosessin eri vaiheissa, perusteella järjestöjen taloudellisen tilan voidaan arvioida olleen viime vuosina kohtuullinen. Tilinpäätösten perusteella järjestöjen lyhyen aikavälin maksuvalmius on pysynyt hyvänä. Toiminnan laajuus kuitenkin tukeutuu toiminta-avustuksille ja yleisavustukset ovat muodostaneet noin puolet järjestöjen vuosittaisista tuotoista.

Rauhantyön ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kentällä toimivien järjestöjen kehittämisohjelman laatimiseen oikeusministeriöllä ei ole mahdollisuuksia ryhtyä lyhyellä aikavälillä. Tulisi myös arvioida, onko rauhanjärjestöjen yleisavustusten valtionapuviranomaiseksi oikeusministeriötä tarkoituksenmukaisempaa tahoa, jonka toimiala olisi lähempänä rauhanjärjestöjen tekemää työtä. Tätä kautta voisi löytyä synergiaetuja sekä valtionapuviranomaisen että järjestöjen näkökulmasta, ja vähentää rauhantyön ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kentällä toimivien järjestöjen tukimuotojen jakautumista usealle valtionapuviranomaiselle.

3. Rauhantyön toiminta-avustuksiin varattujen määrärahojen kehitys
Valiokunnan esille nostamaan järjestöjen avustusmäärärahojen tasoon liittyen todetaan, että Rauhanjärjestöjen toiminta-avustusten rahoituksen jatkuvuus ja 500 000 euron vuosittainen vähimmäistaso on turvattu, verrattuna 2015–2019 hallituskauden aikaiseen tasovaihteluun.

Vuodesta 2020 lähtien oikeusministeriön pääluokan momentille 25.01.50 Avustukset on varattu määräraha valtionavustuksiin valtakunnallisille rauhantyön järjestöille. Määräraha oli aiemmin varattu opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan 29. momentille 29.80.50.

Vuosina 2011–2014 opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti vuosittain rauhantyön avustuksiin 560 000 euroa. Vuosina 2015–2019 avustuksiin käytettyjen määrärahojen taso vaihteli 540 000–400 000 euroon. Vuoden 2017 talousarvioesityksessä momentille oli varattu kansalaisjärjestöjen avustuksiin 43 000 euroa, kun vuonna 2016 käytettävissä oli 656 000 euroa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnön (VaVM 35/2016 vp)

mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö oli varautunut rahoittamaan avustukset siirtyvillä määrärahoilla saman suuruisina kuin 2016, mutta vuodesta 2017 eteenpäin rahoitustilanne oli ratkaisematta. Lisäksi valiokunta totesi mietinnössään pitävänsä tärkeänä, että järjestötukien rahoitukseen pyritään löytämään kestävä ratkaisu kevään 2017 kehyspäätöksessä.

Vuoden 2020 talousarvioesityksen antamisen yhteydessä järjestöjen avustusmäärärahat siirtyivät opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta oikeusministeriön pääluokkaan momentille 25.01.50 Avustukset Ihmisoikeusliiton avustuksen siirron yhteydessä. Momentin päätösosan käyttösuunnitelmassa ei eritellä yksittäisiin avustuskohteisiin osoitettavia määrärahoja, mutta momentin selvitysosan määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset -kohdassa eriteltiin pääluokan 29 momentilta 29.80.50 siirtyneen 300 000 euroa rauhantyön toiminta-avustuksiin. Täydentävässä talousarvioesityksessä rauhantyön järjestöjen toiminta-avustuksiin käytettävään määrärahaan ehdotettiin 200 000 euron lisäystä, jonka eduskunta talousarviosta päättäessään hyväksyi. Tasokorotus vietiin myös keväällä 2020 päätettyyn vuosien 2021–2024 kehykseen, ja 2021 talousarvioesityksessä avustuksiin oli varattu 500 000 euroa. Valtiovarainvaliokunta lisäsi mietinnössään momentille yhteensä 900 000 euroa, joista 200 000 osoitettiin rauhantyön avustuksiin. Kevään 2021 kehyspäätöksessä toiminta-avustuksiin varattavaan määrärahaan ei tehty muutoksia, joten kehyspäätöksen mukaisesti vuosina 2022–2025 on mahdollista osoittaa rauhantyön toiminta-avustuksiin vähintään 500 000 euron määräraha.

4. Järjestöjen valtionapukäytäntöjen yhdenmukaistaminen

Valiokunta viittasi mietinnössään hallitusohjelman tavoitteisiin järjestöjen valtionapukäytäntöjen yhdenmukaistamisesta, joita edistetään valtiovarainministeriövetoisesti. **VM:n vuonna 2019 asettama valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke pyrkii valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseen ja yhdenmukaistamiseen valtionapuviranomaisten sekä valtionavustusten hakijoiden ja saajien kanssa. Hankkeen toimikausi päättyy vuoden 2023 lopussa, ja hankkeessa valtionapuviranomaiset siirtyvät vaiheittain valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat verkkopalvelut.**

Hankkeessa toimi järjestöjen avustuskäytäntöjen kehittämisjaosto, jonka tehtävänä oli selvittää rahapelitoiminnan tuotoista valtionavustuksia jakavien valtionapuviranomaisten erilaisia järjestöjä koskevia käytäntöjä ja esittää, miten järjestöjä koskevia käytäntöjä voidaan kehittää ja yhdenmukaistaa. Järjestöjaosto kokosi selvityksensä ja esittämänsä ehdotukset raportiksi (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-525-4), joka julkaistiin loppukeväästä 2021. Selvityksensä perusteella järjestöjaosto esitti kahdeksaa ehdotusta järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja monialaisen toimeenpanoryhmän perustamista ehdotusten toteuttamiseksi.

Järjestöjen avustuskäytäntöjen kehittämisjaoston työn päätyttyä valtionavustushankkeen ohjausryhmä päätti elokuussa 2021 järjestöjen valtionavustustoimintaa kehittävän työryhmän asettamisesta. Uuden asetettavan järjestötyöryhmän, kuten työnsä päättäneen järjestöjaoston, rooli valtionavustushankkeessa ja uudistusten valmistelussa perustuu hallitusohjelman valtionavustuksia koskeviin kirjauksiin. Työryhmän lähtökohtana on, että työskentelyyn kutsutaan mukaan kaikki hallinnonalojaan edustavat ministeriöt ja entistä enemmän järjestöjä, eikä työskentelyä rajata vain rahapelitoiminnan tuottoon ja siihen liittyviin käytäntöihin. Työryhmän työskentelyn tavoitteena on tukea valtionavustustoiminnan kehittämistä kokonaisuutena, ja tuotokset jaetaan laajasti eri valtionapuviranomaisille ja valtionavustusten hakijaryhmille.

Ystävällisin terveisin

Tapio Laamanen
Osastopäällikkö/
Hallinto- ja ohjausosasto/
Oikeusministeriö /